

АГЕНЦИЈА ЗА БАНКАРСТВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

СТРАТЕШКИ ОКВИР
управљања и надзора над ризицима повезаним са климатским
промјенама и животном средином у банкарском сектору
за период од 2023.-2025. године

Бања Лука, фебруар 2023. године

САДРЖАЈ:

СКРАЋЕНИЦЕ:.....	1
ПОЈМОВИ:	2
1. УВОД.....	4
2. РЕГУЛАТОРНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА РИЗИКЕ У БАНКАРСКОМ СЕКТОРУ ПОВЕЗАНЕ С КЛИМОМ	5
3. ИЗЛОЖЕНОСТ И УПРАВЉАЊЕ КЛИМАТСКИМ РИЗИЦИМА У БАНКАРСКОМ СЕКТОРУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ.....	5
3.1. Садашње праксе у управљању климатским ризицима у банкарском сектору Републике Српске.....	5
3.2. Утврђивање главних климатских ризика	6
4. СТРАТЕШКЕ АКТИВНОСТИ АГЕНЦИЈЕ НА УПРАВЉАЊУ И НАДЗОРУ РИЗИКА ПОВЕЗАНИХ СА КЛИМАТСКИМ ПРОМЈЕНАМА И ЖИВОТНОМ СРЕДИНОМ	7
Преглед активности обухваћених Стратешким оквиром	8
5. ЗАКЉУЧАК.....	9

СКРАЋЕНИЦЕ:

BCBS	Basel Committee on Banking Supervision - Базелски одбор за супервизију банака
БиХ	Босна и Херцеговина
CRD	Capital Requirements Directive – Директива о капиталним захтјевима
CRR	Capital Requirements Regulation - Регулаторни оквир о капиталним захтјевима
CO2	Угљен диоксид
EBA	European Banking Authority - Европско надзорно тијело за банкарство
ECB	European Central Bank - Европска централна банка
EGD	European Green Deal - Европски зелени план
ESG	Environmental, social and governance - Животна средина, друштво и управљање
ЕУ	European Union - Европска унија
FinSac	Financial Sector Advisory Center – Центар за подршку финансијском сектору, Свјетска банка
GHG	Green House Gases - Гасови који производе ефекат стаклене баште
GAWB	Green Agenda for the Western Balkans - Зелени план за Западни Балкан
IFD	Investment Firm Directive – Директива о инвестиционим друштвима
NGFS	Network for Greening the Financial System - Мрежа за екологизацију финансијског система
NDC	National Determined Contributions - Национално утврђени доприноси
РС	Република Српска
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process - Поступак провођења надзорног прегледа и процјене банака
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change - Оквирна конвенција Уједињених нација о климатским промјенама

ПОЈМОВИ:

- 1) **Клима** у ужем смислу обично се дефинише као просјечно вријеме, или ригорозније, као статистички опис у погледу средњих вриједности и варијабилности релевантних количина у току временског периода који је у распону од мјесец до хиљада или милиона година. Класични период за свођење на просјек тих варијабли је 30 година, како је дефинисано од стране Свјетске метеоролошке организације. Релевантне количине су најчешће варијабле површине попут температуре, падавина и вјетра. Клима у ширем смислу је стање, укључујући статистички опис, климатског система.
- 2) **Климатска пројекција** је симулирани одговор климатског система на сценарије будућих емисија или концентрација “GHG” и аеросола, изведен помоћу климатских модела. Климатске пројекције разликују се од климатских предвиђања јер зависе од употријебљеног сценарија емисија/концентрација/зрачења, а који се заснива на претпоставкама о, нпр. будућим социоекономским и технолошким кретањима која се могу или не морају реализовати.
- 3) **Финансијски ризици повезани с климом** су потенцијални ризици који могу настати услед климатских промјена или из настојања да се ублаже климатске промјене, њихов повезани утицај и њихове економске и финансијске посљедице.
- 4) **Рањивост на климатске промјене** је склоност или предиспозиција да буде негативно погођен. Она обухвата мноштво концепата и елемената укључујући осјетљивост или подложност штети и недостатак способности за одупирање и прилагођавање. У контексту покретача климатских ризика, рањивост се односи на ниво штете која се може очекивати на различитим нивоима интензитета опасности. На примјер, када олујни удар погоди подручје са slabим грађевинским прописима и малим бројем мјера за ублажавање поплава, оно је рањивије на губитак у односу на подручје које има снажну инфраструктуру за контролу поплава и снажне грађевинске прописе. Процјене рањивости могу укључивати секундарне утицаје као што је прекид пословања.
- 5) **ESG** (Животна средина, друштво и управљање) односи се на скуп критерија који имају улогу у поступку доношења одлука о улагањима или у пословању привредног друштва. Фактори животне узимају у обзир начин на који улагање или привредно друштво доприноси питањима као што су климатске промјене и одрживост. Друштвени фактори разматрају социјалне утицаје улагања или привредног друштва на заједницу. Управљање се односи на транспарентност и правну усклађеност улагања или пословања привредног друштва, на примјер у погледу рачуноводства и права акционара.
- 6) **Ризици повезани са животном средином, друштвом и управљањем (“ESG”)** означавају вјероватноћу губитака или додатних трошкова, или губитак планираних прихода, или губитак репутације финансијске институције због негативног финансијског утицаја садашњих или будућих фактора “ESG”-а на друге уговорне стране и њихову имовину.
- 7) **Глобално загријавање** је процијењено повећање глобалне средње температуре површине у односу на 30-годишњи просјек, или 30-годишње раздобље са средиштем на одређену годину или деценију, изражено у односу на преиндустријске нивое, ако није друкчије наведено. Када је ријеч о 30-годишњим периодима који обухватају прошле и будуће године, претпоставља се да ће се наставити садашњи вишедценијски тренд загријавања.
- 8) **„GHG”** су гасови у атмосфери, како природни тако и антропогени (повезани с људима), који апсорбују и емитују зрачење на одређеним таласним дужинама унутар спектра топлинског инфрацрвеног зрачења које емитују Земљина површина, сама атмосфера и облаци. То својство узрокује ефекат стаклене баште. H_2O , CO_2 , N_2O , CH_4 и O_3 су примарни гасови који узрокују ефекат стаклене баште.
- 9) **Зелена економија** означава економију с ниским емисијама угљен диоксида која ефикасно користи ресурсе и која је у јавном интересу.
- 10) **Физичка опасност** је потенцијални настанак природног или људским дјеловањем изазваног физичког догађаја или тренда или физичког утицаја који може узроковати губитак живота, повреду или друге утицаје на здравље, као и оштећење и губитак имовине, инфраструктуре, средстава за издржавање, пружања услуга, екосистема и природних ресурса. У овом документу, појам опасност односи се на физичке догађаје или трендове повезане с климом или њихове физичке утицаје.

- 11) **Физички ризици** су економски трошкови и финансијски губици који произлазе из повећања озбиљности и учесталости:
- екстремних временских догађаја повезаних с климатским промјенама (или екстремних временских догађаја) као што су топлотни валови, клизишта, поплаве, шумски пожари и олује (тј. акутних физичких ризика);
 - дугорочнијих постепених климатских промјена као што су промјене падавина, екстремне временске промјене, закисељавање океана и пораст нивоа мора и просјечних температура (тј. хроничних физичких ризика или хроничних ризика).
- 12) **Покретачи физичких ризика** су горе наведене промјене времена и климе које доводе до појачаних физичких ризика и утицаја на економију и банке (нпр. поплава).
- 13) **Неупотребљива имовина** је имовина која у одређеном тренутку прије краја њеног економског вијека више није у стању да остварује економски поврат као резултат промјена повезаних с преласком на нискоугљичну економију.
- 14) **Одрживи развој** означава дуготрајни економски просперитет који је мање зависан од кориштења ограничених ресурса и експлоатације животне средине, као и који је социјално инклузивнији и укључује међусобно уско повезане ESG аспекте.
- 15) **Прелазни ризик** (ризички транзиције) на модел нискоугљичне економије односи се на финансијски губитак банке који може произаћи, директно или индиректно, из процеса прилагођавања према остварењу нискоугљичне и еколошки одрживије економије.
- 16) **Покретачи прелазних ризика** представљају промјене повезане с климом које би могле произвести, повећати или смањити прелазне ризике. Оне укључују промјене политика јавног сектора (обично владе), закона и прописа, промјене технологије и промјене расположења на тржишту и расположења клијената, од којих свака има потенцијал да произведе, убрза, успори или наруши прелазак на нискоугљичну економију.
- 17) **Таксономија** економских дјелатности означава систем класификације у којем се утврђује листа еколошки одрживих економских дјелатности и прагова помоћу којих се може јасно одредити која економска дјелатност је у складу с одрживим развојем, циљевима заштите животне средине и принципима одрживе економске дјелатности. Таква таксономија помаже инвеститорима, емитентима и промотерима пројеката да се усмјере на прелазак на ниско угљичну и ресурсно ефикаснију економију која је отпорна на ризике, као и олакшава систем објелодањивања информација повезаних с климом.

1. УВОД

Климатске промјене и транзиција на „зеленију“ економију, мање зависну од фосилних горива, је процес који је већ у току на глобалном нивоу и у будућем периоду ће имати утицаја и на банкарске секторе.

Улога Агенције за банкарство Републике Српске (у даљем тексту: Агенција) је да постави основе оквира кроз који ће банке које послују на тржишту Републике Српске изградити отпорност на финансијске ризике у настајању, а који произилазе из климатских промјена, те способност банака да подрже прелазак на прихватљиву стопу емисија на нивоу економије. Улога Агенције се у том погледу неће и не може разликовати од надлежности прописаних Законом о банкама Републике Српске и Законом о Агенцији за банкарство Републике Српске.

С тим у вези, Агенција ће, у складу са својим стратешким опредјељењем за усклађивањем регулативе за пословање и надзор банака са релевантним прописима ЕУ, у оквиру својих законом прописаних надлежности, започети потребне активности на утврђивању оквира и захтјева за идентификовање, процјену, управљање и контролу климатских ризика којима су банке изложене или ће бити изложене.

У контексту даљњег праћења регулаторног оквира у Републици Српској и усклађености истог са регулаторним оквиром ЕУ, Агенција је опредјељена за проактиван приступ у процесу средњорочног планирања, како би правовремено и ефикасно предузела неопходне активности за одржавање усклађености са ЕУ регулативом.

Стратешки оквир садржан у овом документу одражава настојање да се започну потребне активности на утврђивању будућих регулаторних и супервизорских захтјева за процјену, управљање и контролу климатских ризика којима су банке изложене или би могле бити изложене. Агенција очекује да ће се смјерницама датим овим оквиром значајно побољшати разумијевање и управљање климатским ризицима од стране банака.

Улога Агенције није активно подстицање финансијских токова према одређеним (тзв. одрживим) инвестицијама, већ будући развој регулаторног и супервизорског оквира којим ће се осигурати да банкарски систем буде у могућности да идентификује, процјењује и управља климатским ризицима.

Агенција је размотрила и анализирала релевантна регулаторна и супервизорска кретања везана за ову област на међународном нивоу с циљем утврђивања најбољих садашњих пракси. Посебна пажња је посвећена европским регулаторним и супервизорским праксама. Стратешки оквир представља иницијални корак Агенције на рјешавању питања релевантности климатских ризика за банкарски сектор.

Овим стратешким оквиром се:

- даје преглед регулаторних иницијатива за ризике у банкарском сектору повезане са климом, са посебним нагласком на тржиште Европске уније;
- даје преглед изложености и управљања климатским ризицима у банкарском сектору у Републици Српској, те
- дефинишу активности Агенције на управљању и надзору ризика повезаних са климатским промјенама и животном средином.

Стратешки оквир је израђен уз техничку помоћ Свјетске банке, односно програма „FinSac“.

2. РЕГУЛАТОРНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА РИЗИКЕ У БАНКАРСКОМ СЕКТОРУ ПОВЕЗАНЕ С КЛИМОМ

Регулаторна и надзорна тијела на међународном нивоу предузимају мјере с двоструким циљем, осигуравање да банке правилно разумију, управљају, утврђују и контролишу климатске ризике којима су изложене као и да су регулатори у стању правилно мјерити профил климатског ризика.

Регулаторна и надзорна тијела су предузели вишеструке мјере у овој области. Европске институције дјеловале су као предводници у елаборирању супервизорских очекивања које банке треба да испуне приликом управљања климатским ризицима. Банка Енглеске била је прва институција која је у априлу 2019. године издала Смјернице о управљању ризицима од климатских промјена у банци. У новембру 2020. године „ЕСВ“ је објавила Водич о климатским и ризицима животне средине. И други супервизори у ЕУ издали су своја очекивања и/или препоруке о управљању тим ризицима.

Такође, „BCBS“ је у јуну 2022. године издао коначну верзију својих Принципа дјелотворног управљања и надзора над климатским ризицима.

Централне банке и супервизори широм свијета унапређују своје методе за мјерење изложености финансијских институција климатским ризицима. Анализа сценарија и тестови отпорности на стрес су алати који се користе у ове сврхе, с тим да се за разлику од уобичајених стрес тестирања обично користи много дужи временски период, јер се очекује да ће се посљедице климатских ризика највише осјетити у средњем или дужем року.

3. ИЗЛОЖЕНОСТ И УПРАВЉАЊЕ КЛИМАТСКИМ РИЗИЦИМА У БАНКАРСКОМ СЕКТОРУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

БиХ још увијек нема израђену таксономију као оквир за утврђивање критеријума на основу којих се економска дјелатност дефинише као „зелена“ или „одржива“ (зелена таксономија). Дефинисање зелене таксономије није у оквиру овлаштења Агенције, будући да класификација одрживости економских дјелатности неће утицати само на надзиране институције, већ и на многе друге економске субјекте, укључујући нефинансијска друштва и субјекте јавног сектора, те друштво у цјелини. Агенција ће бити на располагању за сарадњу с надлежним тијелима и органима који су одговорни за израду зелене таксономије и припадајућих захтјева за објаве.

Неколико економских сектора јесте и биће погођено климатским промјенама, те могу, такође, бити изложени новим прописима и технолошким промјенама које ће требати увести ради међународних и обавеза према ЕУ.

У том контексту, банкарски сектор ће имати важну улогу у олакшавању преласка на нови модел одрживог раста који је инкорпориран у NDC и EGD, али и у минимизирању утицаја физичких ризика правилним утврђивањем и имплементацијом у свом оквиру ризика.

3.1. Садашње праксе у управљању климатским ризицима у банкарском сектору Републике Српске

Изложеност банкарског сектора ризицима повезаним са климатским промјенама и еколошким ризицима је један елемент који је релевантан за финансијску стабилност банкарског сектора. Други елемент је припремљеност банака да препознају те ризике, укључе их и управљају тим ризицима и изложеностима. У склопу израде стратешког оквира, Агенција је спровела и преглед стања садашњих пракси управљања климатским и еколошким ризицима у банкарском сектору. У ту сврху Агенција је припремила свеобухватни Упитник о климатским и еколошким ризицима у банкарском сектору Републике Српске који је послала банкама у узорку ради темељног разумијевања њихових пракси. Анализирајући одговоре, закључено је да су банке оствариле неједнак напредак у овој области. Одређене банке су у процесу увођења елемената ESG ризика у своје пословање под утицајем међународних финансијских институција, док са друге стране

одређене банке нису започеле са овим активностима нити су их инкорпорилале у своје системе управљања ризицима.

3.2. Утврђивање главних климатских ризика

Основне карактеристике ризика повезаних са климатским промјенама и еколошким ризицима је да су:

- системски и утицаће на сваког потрошача, свако друштво, у свим секторима и свим географским подручјима;
- истовремено неизвјесни, а ипак присутни. Тачна комбинација физичких и прелазних ризика која ће настати је неизвјесна, али се чини јасним да ће се или наставити садашњим путем емисија и суочити се с већим физичким ризицима или ће се промијенити приступ смањењем емисија и суочити се с већим прелазним ризицима;
- величина и равнотежа будућих ризика који се манифестују биће одређене мјерама које ће се сада имплементирати.

Банке су изложене финансијским ризицима повезаним са климом кроз два кључна канала, и то физичке ризике и прелазне ризике. Физички ризици произлазе директно из климатских промјена, док прелазни ризици произлазе из одговора – креатора политика, потрошача итд. – у циљу спречавања и/или борбе против климатских промјена. Банке су изложене физичким ризицима који могу резултовати директним или индиректним губицима. Физички ризици могу проузроковати значајан утицај на кредитни ризик, тржишни, оперативни и ризик ликвидности банкарског сектора.

Врсте финансијских ризика повезаних са климом представљају ризике којима је банка изложена или би могла бити изложена у свом пословању, а посебно сљедеће ризике:

Физички ризици односе се на ефекте како раста температура тако и екстремних временских догађаја, који постају све чешћи. Они се могу подијелити на акутне и хроничне ризике: акутни ризици су изненадни кратки и тешки догађаји који имају значајан негативан утицај, нпр. обилне падавине које узрокују поплаве. Хронични ризици одражавају еколошке услове који се погоршавају у континуитету, нпр. пораст нивоа мора. Физички ризици повезани с климом спадају у традиционалне категорије у управљању финансијским ризицима.

Физички ризици могу негативно утицати на доступност новчаних токова клијената банака, смањујући њихова финансијска средства и негативно утичући на депозите банака. Осим тога, ако пружатељи финансирања (професионални инвеститори, међународне финансијске институције итд.) сматрају да банке материјално значајно подлијежу ризицима повезаним са климатским промјенама и еколошким ризицима, могу се суздржати од пружања извора финансирања.

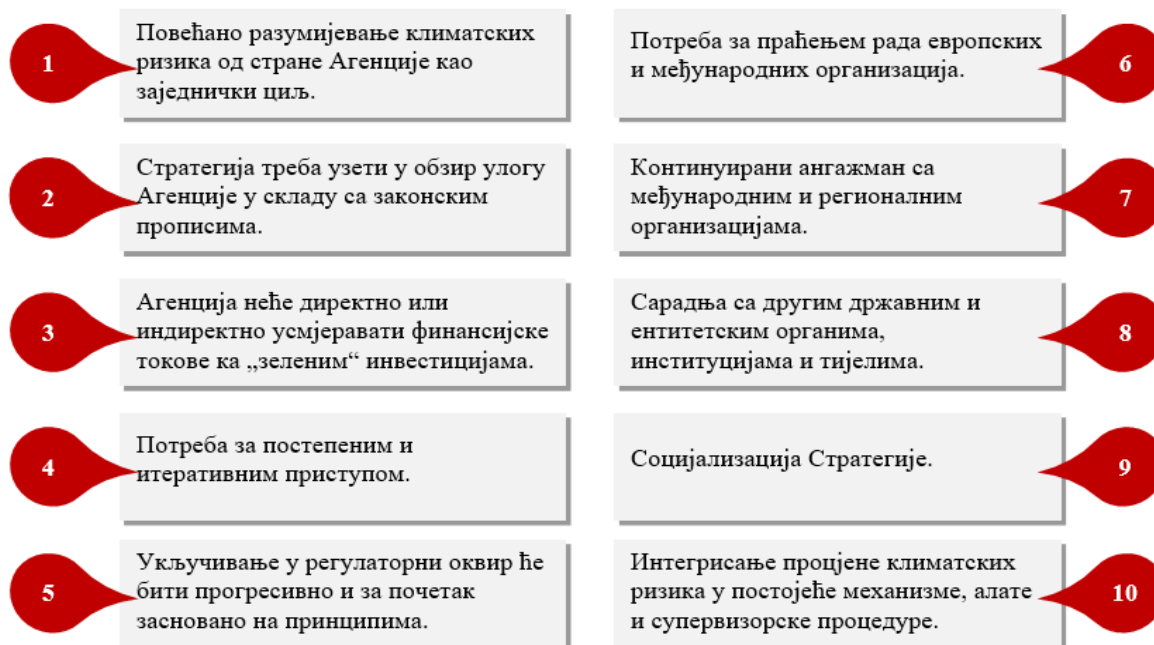
Прелазни ризици (ризиви транзиције) одражавају потенцијалне губитке с којима се банке могу суочити због нових прописа и политика, технолошког развоја и преференција клијената. С тим у вези, пословни модели засновани на фосилним горивима ће имати повећани ризик у транзицији на нову, одрживију, економију.

Што се тиче прелазних ризика, **репутациони ризик** могао би, такође, произаћи из промјена расположења међу клијентима и повећања пажње и надзора од стране других заинтересованих страна над одговором банкарског сектора на климатске промјене. Осим тога, чешћи судски спорови везани за еколошка питања могу изложити банке додатним трошковима.

Правни ризици (ризиви од одговорности или судских спорова) који могу произаћи из тога што физичка лица или пословни субјекти траже надокнаду губитака које су можда претрпјели због горе наведених физичких или прелазних ризика повезаних с климатским промјенама или захтијевају накнаду штете због утицаја који су дјелатности субјекта можда имале на животну средину. Док су ризици од парница претходно идентификовани као засебни канал, они се све више конфигуришу као поткатегорија физичких и прелазних ризика.

4. СТРАТЕШКЕ АКТИВНОСТИ АГЕНЦИЈЕ НА УПРАВЉАЊУ И НАДЗОРУ РИЗИКА ПОВЕЗАНИХ СА КЛИМАТСКИМ ПРОМЈЕНАМА И ЖИВОТНОМ СРЕДИНОМ

Агенција је припремила Стратешки оквир који је заснован на 10 принципа за поступање с климатским ризицима. Листа принципа на којима је заснован оквир дата је у наставку:

Активности које су предвиђене овим стратешким оквиром подијелене су у следеће категорије:

1. **Регулаторне активности** - укључујући издавање смјерница и очекивања за управљање, процјену и контролу климатских ризика или других аката и докумената које Агенција може креирати у складу са својим стратешким одређењем за усклађивањем регулативе за пословање и надзор банака са релевантним прописима ЕУ, у оквиру својих законом прописаних надлежности.
2. **Активности процјене** - Активности Агенције требале би обухватити и процјену и потпуно разумијевање изложености банака климатском ризику кориштењем анализе сценарија и, према потреби, тестирања отпорности на стрес.
3. **Надзорне активности** - Агенција ће, у складу са будућим развојем регулативе у овој области, предузимати надзорне мјере с циљем процјене усклађености банака с новим захтјевима те у случају потребе ажурирати своје интерне методологије.
4. **Активности у вези са едукацијом/сарадњом** – могу укључивати конференције и радионице повезане са климатским ризицима, као и сарадњу са другим институцијама унутар Републике Српске и БиХ и учешће у регионалним и међународним форумима ради проширивања стручности и знања у овој области.

Предвиђене активности у периоду 2023.-2025. године у складу са горе поменутих категоријама активности дате су у наставку, а исте обухватају преглед релевантних аспеката сваке од главних активности Агенције.

Преглед активности обухваћених Стратешким оквиром

5. ЗАКЉУЧАК

Узимајући у обзир динамику и комплексност развоја банкарског законодавства у ЕУ, одређење Агенције је постизање усклађености регулаторних захтјева за пословање и надзор банака у Републици Српској, како у погледу садржаја, динамике увођења и примјена, тако и спровођењу студије изводљивости за оне сегменте чија имплементација може имати значајан утицај на банкарски сектор.

Законодавне и регулаторне активности надлежних институција и надзорних органа у ЕУ подразумијевају динамичан процес, који захтијева континуирано праћење и усклађивање регулаторног оквира Агенције са истим у ЕУ, што је кључно за развој банкарске регулативе и надзора. У складу са наведеним, овај Стратешки оквир ће се, по потреби, ревидирати и прилагођавати.

Имплементација регулаторних активности, активности процјене те надзорних активности заснована је, са једне стране, на будућем развоју банкарског законодавства у ЕУ, те са друге стране, динамици усклађивања регулаторног оквира Агенције са истим у ЕУ и успостављању свеобухватног законског и правног оквира од стране надлежних институција.

Агенција ће процијенити оптималне начине имплементације регулаторних и надзорних захтјева ЕУ институција, везано за климатске ризике, уобзирјујући важеће прописе у Републици Српској, узимајући у обзир степен развијености финансијског тржишта, карактеристике и специфичности у пружању финансијских услуга, те напредак БиХ на путу ка чланству у ЕУ.

Агенција за банкарство Републике Српске